

Sygn. akt III CSK 236/18

POSTANOWIENIE

Dnia 5 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa G. M.
przeciwko (...) Towarzystwu Ubezpieczeń (...) S.A. w S.
o zapłatę odszkodowania i zadośćuczynienia,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 5 marca 2019 r.,
na skutek skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 6 marca 2018 r., sygn. akt I ACa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną strony pozwanej (...) Towarzystwa Ubezpieczeń (...) S.A. w S. od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 6 marca 2018 r., sygn. akt I ACa (...) Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001, III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudence (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Skarżący zarzucił naruszenie: prawa materialnego, tj. art. 446 § 4 k.c. przez przyjęcie, że kilkumiesięczne pozostawanie w związku faktycznym osoby, która w tym samym czasie pozostaje w związku małżeńskim, uzasadnia uznanie partnera tej osoby za najbliższego członka rodziny oraz zasądzenie zadośćuczynienia na rzecz partnera tej osoby po jej śmierci; art. 445 § 1 k.c. w zakresie, w jakim zostało zasądzone zadośćuczynienie ponad kwotę 200 000 zł; art. 444 § 1 k.c. w zw. z art. 444 § 2 k.c., art. 354 § 2 k.c. w zw. z art. 16 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych oraz art. 361 k.c. przez przyjęcie, że zakup pojazdu dokonany przez P. M. pozostawał w adekwatnym związku przyczynowym z wypadkiem, z którego zmarła w toku procesu P. M. wywodziła roszczenie (a następnie jej córka powódka – G. M.) oraz był konieczny w związku z prowadzeniem przez P. M. leczenia poza zakładem leczniczym oraz poza własnym mieszkaniem, a także poprzez przyjęcie, że mieści się w zakresie pojęcia kosztów leczenia, koszt opieki sprawowanej nad osobą inną niż bezpośrednio poszkodowana; naruszenie prawa procesowego, tj. art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. oraz art. 316 § 1 k.p.c., a także art. 382 k.p.c. i art. 386 § 1 k.p.c.,

przez pominięcie części materiału dowodowego zebranego w postępowaniu apelacyjnym, tj. pominięcie odmiennych, niż dokonane przez Sąd pierwszej instancji, ustaleń - wynikających z zeznań G. M. złożonych w postępowaniu apelacyjnym - w zakresie następstw wypadku i ich trwałości w odniesieniu do osoby P. M., a także jej stanu zdrowia w okresie bezpośrednio poprzedzającym jej śmierć, w okolicznościach nie związanych z wypadkiem, z którego wywodziła swoje roszczenie.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca oparła na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001, II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002, III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo, iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, nie publ., z dnia 26 czerwca 2015 r., III CSK 77/15, nie publ., z dnia 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, nie publ.).

Istotnych zagadnień prawnych i konieczności wykładni przepisów prawnych skarżący łączy z koniecznością wyjaśnienia, czy w świetle art. 446 § 4 k.c. w zw. z art. 23 k.r.i.o. i art. 13 k.r.i.o. jest dopuszczalne uznanie za najbliższego członka rodziny zmarłego partnera/partnerki w rozumieniu tego przepisu w sytuacji, gdy zmarły pozostawał w równoległym ważnym związku małżeńskim; czy w świetle art. 444 § 1 k.c. w zw. z art. 444 § 2 k.c., art. 361 k.c. i art. 824 k.c. zakup pojazdu przez osobę, która według ustaleń sądu nie może prowadzić pojazdów, mieści się w pojęciu kosztu określonego w art. 444 § 1 k.c., w sytuacji jednoczesnego zasądzenia renty z tytułu zwiększonych potrzeb obejmujących koszt dowożenia powódki do placówek leczniczych oraz na rehabilitację, oraz w świetle zakazu zasądzenia odszkodowania przewyższającego wysokość szkody.

Jeśli chodzi o pierwszą kwestię, to przepis art. 446 § 4 k.c. nie definiuje pojęcia najbliższego członka rodziny, w związku z czym nie można go ograniczać wyłącznie do sformalizowanych przepisami prawa rodzinnego więzów rodzinnych (*lege non distinguente nec nostrum est distinguere*), istotne są również faktyczne więzy emocjonalne na wzór bliskości rodzinnej. Inne akty prawne zawierają definicję osoby bliskiej (por. np. art. 115 pkt 11 k.k., art. 4 pkt 13 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, czy art. 2 ust. 5 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych względnie art. 2 pkt 6 ustawy z dnia 11 kwietnia 2013 r. o kształtowaniu ustroju rolnego). Okoliczność, że zmarły żył w związku małżeńskim i w konkubinacie nie wyklucza uprawnienia osoby pozostającej w faktycznym związku do zadośćuczynienia na tej podstawie prawnej, może natomiast wpływać na wysokość zadośćuczynienia. W rozpoznawanej sprawie Sąd zasądził z tego tytułu kwotę 30 000 zł, która jest zdecydowanie niższa od kwot zasądzonych na rzecz małżonków.

Prawo do życia rodzinnego jest dobrem osobistym (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2018 r., III CZP 69/17 i powołane tam orzecznictwo, OSNC 2018, nr 11, poz. 104). Zadośćuczynienie pieniężne przewidziane w art. 446 § 4 k.c. nie jest zależne od pogorszenia sytuacji materialnej osoby uprawnionej i poniesienia szkody majątkowej, a jego celem jest kompensacja krzywdy i złagodzenie cierpienia psychicznego wywołanego śmiercią osoby najbliższej oraz pomoc

poszkodowanemu w dostosowaniu się do zmienionej, w związku z tym, jego sytuacji życiowej (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2012 r., IV CSK 416/11, nie publ. i z dnia 20 grudnia 2012 r., IV CSK 192/12, nie publ.). Na rozmiar krzywdy podlegającej naprawieniu, o którym mowa w tym przepisie, mają wpływ przede wszystkim: wstrząs psychiczny i cierpienia moralne wywołane śmiercią osoby najbliższej, poczucie osamotnienia i pustki po jej śmierci, rodzaj i intensywność więzi łączącej pokrzywdzonego ze zmarłym, rola w rodzinie pełniona przez osobę zmarłą, wystąpienie zaburzeń będących skutkiem śmierci osoby najbliższej, stopień, w jakim pokrzywdzony będzie umiał odnaleźć się w nowej rzeczywistości i zdolność do jej zaakceptowania, wiek zarówno zmarłego, jak i pokrzywdzonego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 2011 r., III CSK 279/10, nie publ., z dnia 7 marca 2014 r., IV CSK 374/13, nie publ.).

W odniesieniu do drugiego zagadnienia, w orzecznictwie zostało już wyjaśnione, że koszty kupna samochodu lub innego pojazdu inwalidzkiego należą do kosztów objętych art. 444 § 1 k.c., jeżeli jest on konieczny do kompensowania kalectwa osoby poszkodowanej (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 1981 r., I CR 455/80, OSNCP 1981, nr 10, poz. 193 i z dnia 14 maja 1997 r., III UKN 113/97, OSNP 1998, nr 5, poz. 163), zwłaszcza gdy jest to potrzebne przy leczeniu związanym ze stałymi dojazdami do placówek leczniczych (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2008 r., II CSK 425/07, OSNC-ZD 2008, nr D, poz. 99). Wynika to z zasady pełnego wyrównania uszczerbku majątkowego w odniesieniu do wszelkich szkód (art. 361 § 2 k.c.), a do majątkowych szkód na osobie wynikających z czynów niedozwolonych została ona powtórzona w art. 444 § 1 zd. 1 k.c. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 maja 2001 r., V CKN 253/00, nie publ.). Również w kategoriach adekwatnego związku przyczynowego należy oceniać kwoty wydatkowane na pokrycie kosztów opieki nad dzieckiem uprawnionego do odszkodowania, które powstały w związku z jego leczeniem i oczywistą niemożnością jej zapewnienia w tym czasie przez poszkodowanego.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają

uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Oczywistej zasadności skargi kasacyjnej skarżący upatruje w naruszeniu art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. oraz art. 316 § 1 k.p.c., a także art. 382 k.p.c. i art. 386 § 1 k.p.c.

Podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.). W związku z czym, w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że skarga kasacyjna nie może być oparta na zarzucie naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. określającego kryteria oceny wiarygodności i mocy dowodów (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 września 2005 r., III CSK 13/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 76, z dnia 24 listopada 2005 r., IV CSK 241/05 nie publ., z dnia 26 kwietnia 2006 r., V CSK 11/06, nie publ., z dnia 8 października 2009 r., II CSK 222/09, nie publ.).

Artykuł 382 k.p.c. określa podstawę merytorycznego orzekania przez Sąd drugiej instancji, która obejmuje materiał dowodowy zebrany przez sąd pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Zebrany materiał w rozumieniu tego przepisu, to dowody przeprowadzone w sprawie oraz fakty powszechnie znane, znane sądowi urzędowo, fakty przyznane, a także objęte twierdzeniami jednej strony, co do których druga strona nie wypowiedziała się. Uregulowanie to nakłada

na sąd drugiej instancji obowiązek dokonania ponownie własnych ustaleń, które mogą obejmować ustalenia sądu pierwszej instancji przyjęte za własne albo różnić się od tych już poczynionych, a następnie poddania ich ocenie pod kątem prawa materialnego. Sąd drugiej może zmienić ustalenia faktyczne stanowiące podstawę wydania orzeczenia co do istoty sprawy sądu pierwszej instancji bez przeprowadzenia postępowania dowodowego, uzasadniającego odmienne ustalenia, chyba że szczególne okoliczności wymagają ponowienia lub uzupełnienia tego postępowania (zob. uchwała składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98, OSNC 1999, nr 7-8, poz. 124).

Naruszenie przez sąd drugiej instancji art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. może wyjątkowo stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną wtedy, gdy skutek uchybienia wymaganiom stawianym uzasadnieniu, zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej. Zatem nie każde uchybienie w zakresie konstrukcji uzasadnienia sądu drugiej instancji może stanowić podstawę dla skutecznego podniesienia zarzutu kasacyjnego, lecz tylko takie, które uniemożliwia Sądowi Najwyższemu przeprowadzenie kontroli prawidłowości orzeczenia (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 października 2005 r., IV CK 122/05 nie publ., z dnia 28 listopada 2007 r., V CSK 288/07, nie publ, z dnia 21 lutego 2008 r., III CSK 264/07, OSNC - ZD 2008 Nr D, poz. 118, postanowienie z dnia 23 lipca 2015 r., I CSK 654/14, nie publ.). Zgodnie z art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a mianowicie ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowody, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej.

Skarżąca nie wykazała, aby zaskarżony wyrok zapadł z oczywistym naruszeniem prawa procesowego i materialnego. Należy zwrócić uwagę, że poniesiony przez P. M. skutek wypadku trwały uszczerbek na zdrowiu w zakresie narządu ruchu wyniósł 56%, zaś trwały uszczerbek o charakterze neurochirurgicznym wyniósł 60%, czyli łącznie 116%, a zatem był znaczący. Z tego względu kwota zadośćuczynienia ustalona na podstawie art. 445 § 1 k.c. na poziomie 260 000 zł (180 000 zł wypłacone w postępowaniu likwidacyjnym i 80 000 zł zasądzone), czyli po niecałe 2 500 zł za 1% trwałego uszczerbku, nie jawi się

jako wygórowana, w porównaniu do innych spraw, w których sądy zasądzały zadośćuczynienie za krzywdę za poniesienie trwałego uszczerbku na zdrowiu w zbliżonych rozmiarach. Ocenny charakter kryteriów przydatnych do określenia odpowiedniej sumy pieniężnej na podstawie powyższego przepisu sprawia, że o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej kwestionującej wysokość przyznanej z tego tytułu sumy pieniężnej można mówić wówczas, gdy w stanie faktycznym danej sprawy wysokość ta jest rażąco zaniżona, albo zawyżona (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 września 1999 r., III CKN 338/98, OSNC 2000, nr 3, poz. 58, z dnia 29 października 1999 r., I CKN 173/98, nie publ., z dnia 27 lutego 2004 r., V CK 282/03, nie publ., z dnia 15 lutego 2006 r., IV CK 384/05, nie publ.).

Nie zostało wykazane, by koszty zakupu pojazdu rozliczone przez Sądy obu instancji w ramach odszkodowania na podstawie art. 444 § 1 k.c. oraz koszty dojazdu jako składnik renty, z tytułu zwiększonych potrzeb, nakładały się, zważywszy na zasądzoną wysokość tego elementu kosztów w ramach renty. W kosztach zakupu pojazdu nie mogą mieścić się koszty dojazdu (kierowca, paliwo itp.). Z przedstawionych zarzutów kasacyjnych nie wynika, że w ramach renty zasądzone zostały koszty najmu pojazdu w celu dojazdu do placówek leczniczych.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

aj